

PASCHEN AAN DEN PIETERSBERG.

EEN Paaschwandeling is altijd mooi voor iemand, die van vrije en stille natuur houdt; maar dubbel valt er te genieten, als een stralende zon een ongekende weelde van licht en warmte over het landschap uitstort. Komt daar nu nog bij, zooals in dit jaar, dat Paschen eerst half April valt, zoodat de plantengroei al een eind op streek is, dan zal wel geen natuur-vriend ongedwongen thuis blijven, dan is het overal beter dan in stad en in huis.

Nog verijnd wordt het genot van een zonnigen Paaschmorgen, wanneer de wandelaar voor zijn tocht een streek mag kiezen, waar hij niet dagelijks of wekelijks komt en die om zijn natuurschoon bekend is bij alle ingewijden. Dit voorrecht had ik dezen keer. Toen Zondag-morgen de zon zoo schitterend opging en een dag uit duizende beloofde, was ik al buiten Maastricht op weg naar den St. Pietersberg.

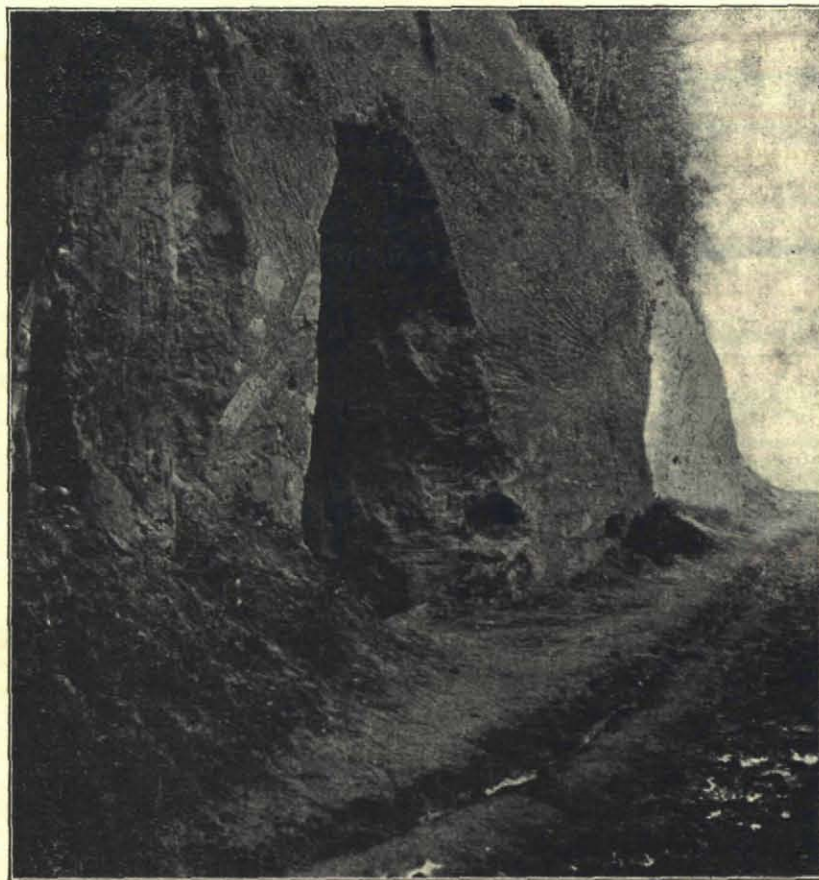
De holle weg, dien ik volgde naar het oude vervallen fort, dat daar zoo schilderachtig aan de Noordwestzijde oprijst, lag nog in donker. De bergrand zelf stond in een wazig licht, en de oude steenen van het fort brachten warme plekken in het groen van het nog heel korte gras.

Behalve de kastanjes stonden nog maar weinig boomen in blad; toch was er geen boom, of hij had een tint te voegen bij het kleurenspeel, dat de zon in dien vroegen morgen begon. De olmen zagen zee-groen door hun vruchten; de sleedoorns grijs door het zwart van hun takken en het blauwwit van hun bloesem. De berken gaven het wit in streepen, de vlekken kwamen van de kerseboomen in de verte; en vooral de pruimen, met dat fijne groenwit, dat iets van den tint van vlierbloesem heeft, werkten het groen van de weiden zoo mooi op. Heele banen van teer geelbruin weefden de bottende populieren er tusschen; een heel enkele amandel gaf een wijnkleur, de vele perziken pasten beter bij de rest; en toen de zon boven de heuvels was gestegen, gingen alle paardebloemen, madeliefjes en pinksterbloemen open in de vochtige graslanden.

Voor iemand, die deze lente niet had zien aankomen, was het een overrompeling, om te schrikken van zoo'n onverwachte ontplooiing, die ook wel iets tooneelachtigs kreeg. Of de natuur een effect wilde bereiken, een vertooning geven, zoo snel ging het. Gold het niet zoo'n afgezaagde uitdrukking, dan zou „bij tooverslag" hier het verkoren woord zijn; juist, was het in elk geval. Inderdaad, of ze op een signaal gewacht hadden, zoo kwamen op stel en sprong de hommels en wespen uit den grond; ook de bijen en de zwevende bloemvliegen, wollen dotjes met lang vooruit gestoken zuignuit, of fijn geel met wit geteekende diertjes. Ze veegden even de vleugels en de sprieten, gonsden en zoemden een poos, en dronken zich dan dronken aan bloemensap.

De zangvogels sloegen, floten, piepten als dol doorelkaar; merels, zanglijsters, vinken, groenlingen, zwaluwen zelfs vlogen dartel van zonneweelde met overmoedige vliegtoeren van boom tot boom. De fijngesnebde zangvogeltjes, pas uit warmer landen teruggekeerd, merkten blijkbaar onverwachts, dat het hier toch ook zomer

kon worden. De boompieper steeg trillerend tot boven de boomen uit en zweefde glorieus schuin weer omlaag onder luid galmende tingslagen. De fitis rekte zijn dalend vinkenlied tot anderhalf maal de lengte van gewoonlijk, en gunde zich haast

Groove aan den Sint Pietersberg.

Foto E. HEIMANS.¹⁾

geen pauze; de tjiptjaf gaf een drieslag, in plaats van zijn gewone maat-zang. Alles deed buitensporig.

Met de bloemen op de hellingen van den berg was het niet anders; aan den zonnkant van den hollen weg zag je de anemomen, die tot nu toe overhangende rose of witte klokjes geleken, zich oprichten en zich wijd uitspreiden tot groote witte zes- of zevenpuntige sterren, ze ketsten dezonnestralen terug, dat de

bloem ging schitteren. Nu vielen ook de aardige groene dobbelsteenbloempjes van het muskuskruid in het oog tusschen de goudgele sterren van het speenkruid. Tegen den bovenrand staan een menigte plantjes, die verwarrend veel gelijken op aardbeien, zoowel door de witte bloem als door het blad; maar aardbeien zullen ze nooit dragen. 't Is de dubbelganger er van.

Bij duizenden en duizenden hangen de gele sleutelbloemen, de *primula veris*, op hun rechten langen stengel; hier en daar ziet de grond er geel van.

1) De beide foto's hierbij zijn de laatste opnamen door Heimans zelf gemaakt; we vonden de platen na zijn dood in z'n fotografietoestel en ontwikkelden ze. J. Hs.

Alle netels zijn ook al klaar; onze gewone Hollandsche witte en paarse netels, hebben hier in Limburg rijk gezelschap van de mooie gevlekte doove-netel. Die heeft veel grooter bloemen, lichtpurper of wijnrood, met duidelijk honingteeken; de bladeren dragen soms een zilverwitte middenstreep. Ook de prachtige gele-doove-netel draagt blad met zilverwitte vlekken.

Tot de slakken toe zijn ontwaakt, allerlei huisjes schuiven langzaam langs stengel en blad; witte, gele, rose, effen of gestreept en gestippeld. Eten doen ze, schijnt het, vandaag niet. Wel draagt de rand van de huisjesmonding een nieuw, pas aangebracht verlengstuk; dat ziet er nog glasachtig en broos uit, net een vlies; ze zijn bezig hun huis te vergrooten, nu de zomer is aangekomen. Misschien hebben ze juist veel voedsel opgenomen in de natte periode, die aan dezen warmen, haast al te warmen zomerdag voorafging, en zijn ze nu in den zonneschijn bezig met het omzetten van een deel van hun reserve in een nieuwe kalken winding om hun huis. Ze bewegen zich althans uiterst langzaam; of ze zitten stil tegen een kalken paaltje of een boomstam.

Daar beginnen alle klokken van Maastricht en van de dorpen in het rond, ook die van St. Pieter en van Cannes, te beieren en te boengelen; de vroegkerk is uit. Nu is het ook uit met de stemmige stilte van den Paaschmorgen. Onder mij, in de verte, aan de kant van de Bonnefantenkazerne, zie ik voorbereidselen maken voor een voetbalspel; de menschen stroomden de stad uit naar den berg en naar de dorpen in de buurt; en uit de dorpen trekt de jeugd naar de stad.

Jolig rumoerig wordt het; mij wat al te druk. Om in rust en stilte te kunnen genieten van deze mooie natuur, ben ik naar hier gereisd. Nu het mij op den berg te vol wordt, zak ik liever af naar het Jekerdal, daar zie ik nog geen menschen. Langs de Maas en het kanaal raakt het vol met fietsers en auto's.

Dat is ook een mooie vallei, die vallei van de Jeker, of van de Geer, zooals de Belgen zeggen, net zoo mooi, dunkt mij, als het „Geuldal”; wat smaller nog en met even mooie rotspartijen en meanders van het stroompje.

Van hier uit is ook de St. Pietersberg heel mooi van lijn; eigenlijk is hij hier beter te zien dan ergens anders. Aan de linkerzij van de Maas is men er te dicht bij, en aan de overzijde, van Gronsveld tot Eijsden, te ver af, om zonder kijker details te onderscheiden.

De ingangen voor de bezoekers van de ondergrondsche gangen liggen niet aan dezen Jekerkant. Wel zijn er verscheidene groote zwarte poorten, allemaal verlaten groeven die prijken met „Verboden toegang”. Toch doet ze heel mooi in het zonnig landschap, die donkere grotten; zwarte poorten in den lichten steen, die zelf een witte tekening geeft in het groene landschap.

Heelemaal alleen ben ik in het Jekerdal niet; op den weg naar Cannes zie ik van verre een viertal mannen of jongens van tijd tot tijd iets zoeken in de struiken langs den weg. Collega's plantenvrienden, dacht ik; misschien wel jongelui van de kweekscholen, die examen moeten doen en nu met den leeraar botaniseeren, of anders leden van het Nat. Hist. Genootschap in Limburg.

Ik vlug er op af; zoo heel vaak tref je buiten geen natuurvrienden; in een vreemde streek kan u een inboorling altijd nuttig zijn voor het aanwijzen van rijke plekjes; aangenaam is het dus in elk geval, al is het alleen maar om een praatje over de natuur van de streek.

Dichterbij gekomen matigde ik mijn pas al wat; ik zag dat de jongelui hun vondsten niet in een plantenbus stopten, maar in een saamgeknootten zakdoek. Paddestoelen? Daar is het de tijd niet voor! Ja, morieljes, dat kon; maar die liggen toch in de bermen langs de Jeker ook niet zóó voor het oprapen, dat je er elke drie minuten een in je zak steekt. Toch waren de vier jonge mannen, al bleken het noch kweekelingen, noch leden van het Limburgsch Genootschap, aan het verzamelen van naturalia, en wel van slakken. Het was hun slechts om één enkele soort te doen. Maar dan liefst in een zeer groot aantal exemplaren. Wetenschap was dan ook hun doel niet; ze zochten een lekkernij, de wijngaardslak, een delicatessen voor vele Limburgers.

Dit beestje komt hier veel voor; bij ons boven den Maas is het een zeer zeldzaam dier; ge herinnert u wel de passage uit de Camera obscura, waar de wijngaardslakken over je laarzen kruipen. Op een enkele plek in het duin leven er werkelijk nog enkele. Naar men zegt, zijn ze er door een liefhebber van een slakkengerecht uitgepoot. Wat niet waar behoeft te wezen, om hun aanwezigheid in het duin te verklaren. Het dier is, om zijn zware huis te kunnen bouwen en repareeren, wel verplicht op kalkhoudenden grond te wonen, en dien vindt het op de meeste plekken in het duin ook; al is er het kalkgehalte gering in vergelijking met dat van den krijtgrond van Zuid-Limburg.

In elk geval, zóó talrijk zijn ze wel in Zuid-Limburg, en, zooals het bleek ook aan de Jeker, dat mijn slakkenjagers er in een paar uur elk een flinken zakdoek vol van konden inzamelen.

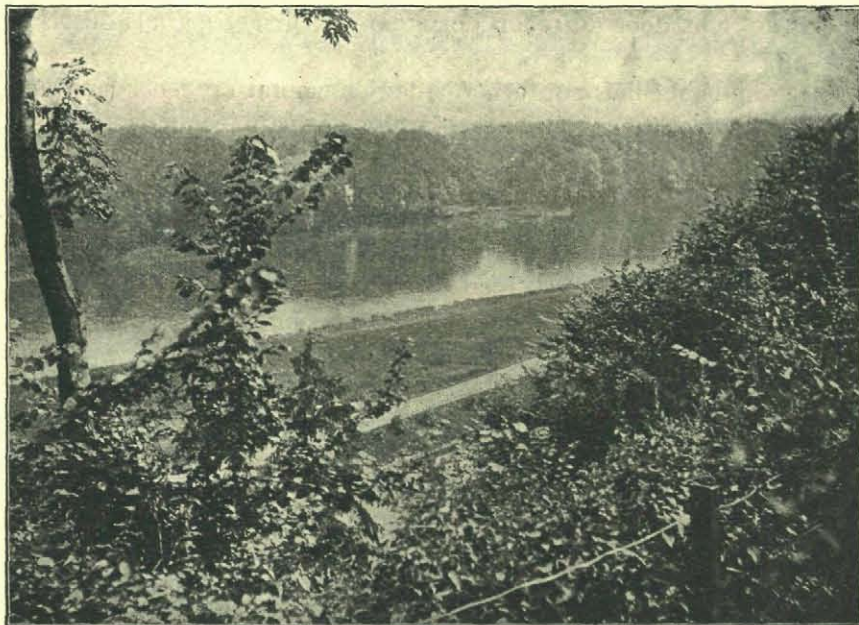
Zij zochten niet naar dieren van een bepaalde grootte; hun buit had ongeveer het uniform formaat van een flinke walnoot. Er zijn er veel grooter; en ook veel kleiner, dat spreekt, maar toch zult ge betrekkelijk zelden een wijngaardslak vinden, die onder de gewone volwassen maat blijft. De jongen schijnen zich beter te verbergen.

Evenals alle Limburgers, waren de slakkenzoekers van de Jeker vriendelijk voor vreemdelingen en gul met een praatje. Zij beweerden, dat er een dag te voren nog geen te vinden waren; de skargotten kwamen altijd met den eersten warmen dag in April uit hun winterherbergen, hun schuilplaatsjes in holle boomen en onder steenen te voorschijn. Vind je er één dan, vind je er tien.

En juist dan moet je ze inzamelen. Als zij nog haast geen groen hebben geproefd, smaken ze nog lekkerder dan het fijnste kalfsvleesch; later, als zij veel groen hebben gegeten, krijgen ze een bitteren bijmaak.

Met genoeg werd mij het recept voor het bereiden cadeau gedaan. Eerst gaan ze in zwak zout water, een beetje lauw; dan trekt het dier zich terug, zoo ver mogelijk, het perst daartoe al zijn vocht en slijm uit zijn lijf.

Dat is noodig anders bederven ze spoedig. Daarna wordt het dier weer in zuiver water gebracht en nu kruipt het weer uit zijn schulp. Weer een zoutbad! Totdat het geen schuim of slijm meer afgeeft. Dan gaat het in kokend water; waarbij het bijna of geheel loslaat uit het slakkenhuis, het dier wordt nu gereinigd van het gestolde slijm, dat er nog mocht aankleven. Daarna wordt hij al of niet weer in het inmiddels uitgekookt huisje gestopt; nog eens even opgekookt, met wat azijn

Van den rand van den Pietersberg neerziende op de Maas.

Foto v. D. SLEEN.

of citroen overgoten, of met fijn zout en peterselie besprenkeld; en opgepeuzeld. „Om bij te brommen van genot, mijnheer! Ge kent zoo iets delikaats niet.”

„U heeft het mooiste gedeelte van de wandeling in het Jekerdal juist niet gedaan, zoo schreef mij Zaterdagavond een Limburger. U had door moeten loopen tot dicht bij Eben, daar is het Jekerdal het schoonst.”

Mijn Limburger is wat voorbarig geweest; ik was nog niet klaar met mijn Jekerwandeling. Want ik ben veel verder gegaan dan den weg, dien ik de vorige week heb genoemd. Wel heeft mijn zegsman gelijk: het gedeelte van het dal voorbij Cannes is werkelijk heel mooi. In de eerste plaats voor den planten- en vogelvriend. Die zal er heele velden opmerken geel van primula's en donkergroen van herfsttijloozen, en plekken letterlijk blauw van de bosch-viooltjes. Ook een maretak hier en daar in een populier is altijd het opmerken waard; al is het maar als bewijs, dat we nog op ouden krijtgrond wandelen.

De bloemenweelde van het dal heeft tot gevolg een rijke insecten-fauna. Vooral veel vlinders: dag-pauwvogen, atalanta's, kleine vossen, en citroenvlinders fladderden er op dien Paaschmorgen zoo loom en haasteloos rond, alsof 't een smoorheete zomerdag was. De andere honingpuurders, de dikke harige hommels, de korfbijen en enkele wilde bijen, vooral het kleine bloemenbijtje in zijn bruinrood fluweelen buisje, allemaal zijn ze druk bezig met drinken uit de gevlekte netels en op de sleutelbloem. Bij Cannes waar de grenspalen staan, gaat de weg over de Jeker en nu volgt er een tocht door dorp aan dorp, aan elkaar geregen als de plaatsen aan de Zaan.

Deze dorpswandeling liefst op een rustdag en vooral op een zonnigen feestdag kan ik ieder aanraden. Ze zal haast even veel genot aanbieden als een tochtje door bosch en veld.

De menschen daar in het Zuiden, moeten toch van heel ander slag zijn dan onze Noordelijke boeren. Aan een meerdere of mindere beschaving kan het niet liggen, aan meer of minder welstand, aan een betere opvoeding in huis en school, ook niet. Waaraan dan wel? Ik weet het niet, maar die Limburgers daar, Belgische Limburgers in dit geval, vonden het heelemaal niet mal, dat er een vreemde al vroeg in de morgen, een beetje anders gekleed dan zij, door hun dorp kwam stappen en naar alles keek wat hem lustte; ze deden niet onverschillig in zijn gezicht; maar ze gichelden ook niet achter zijn rug; en aan steentjes gooien, naroeven of op andere wijze lastig vallen, dachten de jongens heelemaal niet. Er was ook niets spottends in hun groet.

Precies een week later ben ik, ook op een Zondagmorgen een paar Noord-Nederlandsche dorpen doorgewandeld, en ik was blij, toen ik er door was; ik erger mij niet licht, maar het *was* ergerlijk en de tegenstelling met de jongelui daar in Eymal en Eben leek wèl sterk. Het zal in den volksaard liggen, die schijnt hier plagerig te zijn, en prikkelbaar voor al wat ongewoon is.

Zooals ik zeide grenzen de dorpjes Cannes, Eymal en Eben haast aan elkaar; toch ligt er groen genoeg tusschen om de wandeling een landelijke te doen blijven; op de hellingen naar den berg en naar het dal wisselen voortdurend weiland, bouwland en boomgaarden, het weiland geel met paars van de sleutelbloemen en pinksterbloem, de boomgaard wit van de bloesem van pruimen, kersen en peren. Ik zag er de echte paaschhaas loopen. Wat ook een beetje uitheemsch lijkt, en al wel iets zuidelijks aan het mooi golvend landschap geeft, dat is de kalkwitte kleur van alle huisjes; zijgevels zoowel als voorpuien, tuilmuren en zelfs sommige stoepen, alles is gekalkt en klaarblijkelijk in dit voorjaar opnieuw vlak voor de Paaschdagen. Alleen de kerken lieten de gele of grijze tint van den natuursteen zien, of het rossige bruin van den baksteen.

Voorbij Eymal stijgt de weg naar Eben en loopt verder over een plateau; daar wordt hij niet mooier op. Wie tot het eind toe een wandeling vol afwisseling in natuurschoon wil hebben, raad ik aan, vlak voorbij Eymal een pad links in te slaan en weer af te dalen naar de Jeker. Dat is een kleine omweg, en het paadje is wel smal; maar ge hebt nu het voordeel van boven neer te zien op de slingerbochten,

die het riviértje hier maakt, en langs een schilderachtig achterstraatje, waar ge intieme kijkjes in het dorpsleven kunt krijgen, weer te komen opduiken midden in het volgende dorpje, in Eben, dat op een hoogte ligt.

Hier op de bocht, waar de groote weg van Luik naar Tongeren uitkomt, stuiven de auto's en motorfietsen door het kalkstof en blazen er u heele wolken van in het gezicht. Om hieraan te ontkomen, kunt ge van Eben twee wegen inslaan; de een brengt u dwars over den Pietersberg langs Castert naar de plek aan de Maas, waar Nederland en België grenzen, vlak boven Petit-Lanaye; de andere is een klein voetpad, dat aan den overzij van de chaussee juist midden tusschen de beide café's op de bocht, opstijgt tegen den berg.

Als ge dat paadje kiest, zult ge u niet beklagen. Ge hebt al dadelijk een mooi gezicht over den pas afgelegden weg, en ge ziet nu alle drie kerktorentjes tegelijk boven de kersebloesems uitsteken; de noordelijke hellingen van het dal zijn van daar af beboscht; maar tusschen de nog zeer ijle boomkruinen door, ziet ge de auto's opkruipen tegen de witte serpentines van den weg naar Visé en Tongeren.

Volgt ge het opgegeven wegje, dan zijt ge in een paar minuten boven op den St. Pietersberg en wel aan zijn zuidelijk uiteinde.

Nog maar heel weinig stijgt de weg, tusschen sparren door; ge ziet over het uitgestrekt plateau naar het noorden de torens van Maastricht, waar de St. Servaas en de St. Jans, broederlijk bijeen, staan als altijd.

De bovenvlakte van den St. Pietersberg is hier één groot bouwland; het slingerpad brengt u er in zuid-oostelijke richting in een kwartiertje over heen. En dan, lezer, die deze wandeling binnenkort eens doen zult, dan hoop ik voor u, dat ge, al is het dan niet zòd onverwacht, even opgetogen zult zijn, als ik op dien mooien Paaschmorgen, over het uitzicht dat ge te genieten krijgt, daar op den zuid-rand van den St. Pietersberg.

Wij bewoners van het effen land zijn niet verwend op dat punt; wij hebben zoo weinig gelegenheid onze woonplaatsen uit de hoogte te bekijken, of het moest van een toren of een belvédère zijn, en dat is toch nog het ware niet. Ik ken in 't Noorden van ons land — behalve aan den duinkant zooals de Blinkerts bij Schoorl, het kopje bij Bl. emendaal en de Papenberg bij Castricum maar weinig toppen, waar de levende kaart van het land voor de voeten ligt. Het Lazarusbergje bij Soest en de Hondsrug bij Gieter, nog een paar plekjes aan den Rijn en in het Geuldal, daaraan denk

Haaletanden van den Sint Pietersberg.

Foto v. D. SLEEN.

ik altijd met genoegen, als ik mij de mooiste plekjes van ons land voor oogen breng. Maar geen enkel haalt er bij het verrassend vergezicht op en over den Maas, dat ge opeens voor u krijgt, indien ge van Eben aan de Jeker dwars over den berg naar het zuid-oosten loopt, tot ge aan den Maaskant vlak boven de steilen rand van den berg staat.

Maas op tot voorbij Visé, Maas af tot ver voorbij Eysden, ziet ge de rivier en het kanaal. Letterlijk onder uw voeten schutten de booten in de Zuid-Willemsvaart; tusschen het Kanaal en de Maas schuiven de auto's en rollen de fietsen er in menigte, en op de stroom trekken de kleine pittige sleepers de groote aken voort.

Rechts voor u uit ligt het Belgische land van Herve met Henri-Chapelle; ge kijkt er bovenop, en overheen naar de heuvels bij Vaals en de hoogten van Aken en Moresnet. Ten Zuiden van Visé, tot Argenteau, steken nog steile rotswanden boven de schoorsteenpijpen uit; ge onderscheidt met den kijker duidelijk den laatsten dam in de genormaliseerde Maas, de brug voor de stad, dan vergaat alles verder in nevel en rook.

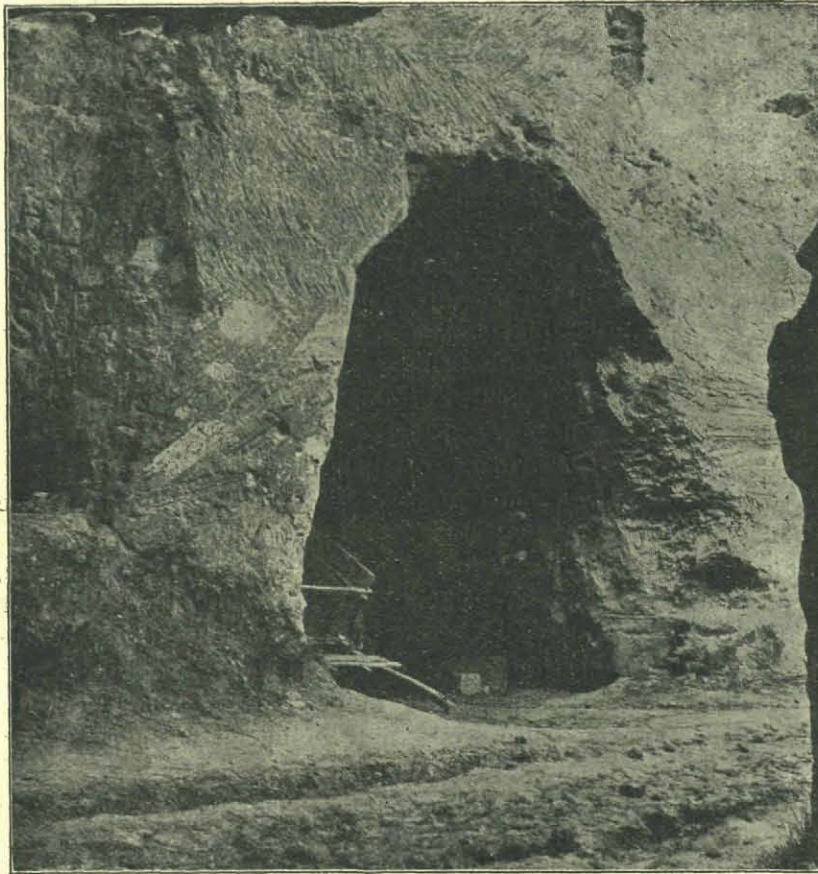
Vlak voor u hebt ge de mooie lijnen van het kasteel bij Eijsden, onder u ligt het dorp Lanaken in het geboomte verscholen; zoodat ge alleen de leien van het kerkdak ziet. Daalt ge voorzichtig een eindje af, een meter of vijf is voldoende, langs den steilrand van den berg, dan kunt ge naar het Noorden, een klein uur ver, de grillige kloven en rotswanden volgen, die de rivier in den krijtwand heeft uitgeslepen.

Het is volstrekt niet gevaarlijk dat eindje dalen, al lijkt hij bar steil die helling van den St. Pietersberg; maar ge moet nooit een stap doen, zonder een boompje of een stevigen struik te omvatten; die staan zoo diep en vast geworteld, dat ge er gerust met uw volle gewicht op kunt steunen. Deze boomen en struiken zijn kerseboomen, sleedoorns, hazelaars en kornoeljes.

Hebt ge eenmaal goed gezien, hoe mooi de Maas is, als ze in ons land komt, en hoe mooi ons land is waar de Maas het binnen stroomt, dan zult ge misschien ook nog oog hebben voor de bloemen, vlinders en vogels om u heen. Dan zult ge u verbazen over de menigte kerseboomen, die hier in het wild staan te bloeien, zoowel de gewone kers, als de zoete kers, de vogelkers; bijna zoo rijk als de sleedoorns bloeien ze. En dan de vogels; het is of ze allemaal tegelijk zitten te zingen tegen den bovensten rand van den berg, en of alle witjes, citroentjes en de bonte kapellen, de schoenlappers, juist de gele potentilla's en viooltjes, die precies langs het allerbovenste kantje staan, hebben uitgekozen om op te rusten of er honing te zuigen.

Nu moet ik u toch ook van den berg in het dal brengen. Maar eerst nog even rondkijken. Ge hebt naar Zuid en Noord en Oost uren ver het volle gezicht op de zwak golvende vlakke, waarin zich de Maas een diep effen dal heeft uitgeslepen. Eerst aan den neveligen horizon rijzen weer de bergen. Gij zelf staat op den Zuid-Oostrand van den berg, die steil als een muur het kleine smalle tafelvlakke Maasdal onder uw voeten afsluit.

Let ge niet op den torenhoogen steilrand vóór en onder u, ziet ge achter u naar den berg, dan is ook deze een vlakte, een hoogvlakte met weinig verheffingen; een plateau met een paar lage heuveltjes en rugjes, meer niet. Alleen de spitsen van torentjes, die even over de jonge wintertarwe heen kijken, zeggen u, dat daar weer een diepte, een dal ligt; en dat die hooge velden de breede top van een berg

Groeve aan den Sint Pietersberg.

Foto E. HEIMANS.

moeten zijn; een berg van een goede honderd meter hoog, die lager wordt naar het Noorden, een paar kilometer breed is en verscheidene lang. Want de kerkspitsen van Maastricht ziet ge zoo flauw, dat de afstand stellig een paar uur gaans moet zijn.

Zoo is de St. Pietersberg; en hoe is hij zoo geworden?

Ge kunt dit vragen aan de geleerden, aan geografen en geologen, die al sedert vele jaren boeken over den oorsprong van den St. Pietersberg hebben geschreven. Maar ge kunt het ook vragen aan den berg zelf en aan het dal.

Loop maar eens een kwartiertje rond om die mooiste belvédère van Limburg, waar gelukkig nog geen hotel, zelfs geen orienteertafel of ook maar een handwijzer staat.

Let eens op den bodem.

Misschien verwondert ge u, dat ge hier op het hoogste punt van den berg geen krijtgrond met vuursteen ziet, zooals onderaan; maar een dunne laag grof grint, keisteenen, precies als aan de vlakke oevers van een groote rivier.

Indien ge eenige kennis hebt van gesteenten of alleen maar zooveel belangstelling er voor, dat ge verschil en overeenkomst wilt opmerken, dan zult ge dadelijk zien, dat de keien en keitjes hierboven op den berg stukjes zijn van de Ardennen, brokjes uit de rotsen van Hoog-België. Alle evenwel zijn plat of rond geslepen door bewegend water, door den golfslag, en het schuiven op en over elkaar op den bodem en aan den oever van een rivier met sterk verval; van een rivier, die pas van de bergen komt en nog kracht heeft om vuistgrootte keien voort te rollen.

Ge raapt hier van die bruine en grijze ijzerharde kwartskeien op, kwarsiet uit Luxemburg; ook blauwgrijze platte steenen met vierkante en driehoekige scherpgeteekende deukjes er in, die ontwijfelbaar vertellen, dat ze meegevoerd zijn uit de buurt van Laroche of nog zuidelijker uit de Cambrische gesteenten van Zuid-Oost België. Andere brokjes bewijzen u hun herkomst uit het westen uit de steenkoolbergen en uit de kalkrotsen van Hoei, een enkele fossiele koraal toont nog zuidelijker herkomst; die is ergens uit de buurt tusschen Namen en Dinant vandaan; een mooie roode puddingsteen, rond als een bikkels, heeft langzaam, heel langzaam den weg afgelegd van Dave of Profondéville naar de Nederlandsche grens. Kortom, ge staat op den bergtop aan de Maas, en toch in een vlakte aan den oever van dezelfde Maas, maar van de Maas uit vroeger eeuwen, toen het rivierwater honderd meter hooger stroomde; sedert heeft het zich het diepe dal daar onder u uitgeslepen. Toen was dus de bergtop vlak land, doordat hij zich nog niet boven het dal verhief, hij was er nog niet uitgemodelleerd, nog niet schijnbaar opgeheven door het verdwijnen, het wegvoeren en wegvloeien van zijn omgeving.

Het grint onder uw voeten is het hoge, oude Maas-terras, het breede dal, dat de bergstroom eens tot den rand vulde met de keien-massa's, die hij meerolde uit de rotsen, welk hij tevoren had doorbroken. Later heeft hij er zich al dieper en dieper ingegraven, en nu ligt zijn bed meer dan honderd meter onder uw voeten.

Vlak aan den steil-rand, in de klei gedrukt, haalt ge nog een gladden, ronden steen voor den dag, lichtblauw met witte vlekken. Dat is de beroemde blauwe vuursteen, ook een getuige, maar één uit nog veel oudere tijden.

Die spreekt nog van meer dan duizend eeuwen her, toen de zee hier boven tegen de krijtrotsen klotste en de ruwe vuursteen met hun witte korsten, zooals ze nog onder aan in den berg zitten, loswoelde en ze bij duizenden tot ballen en bikkels rolde in de heftige branding.

Al verder en verder trok ze zich terug die oude zee, de bodem rees en werd tot land, dat werd ingesneden en afgeslepen door het stroomende zoete water en toen kwam

weer een stukje bloot van wat, nog veel vroeger, ook al eens zeebodem was geweest de bodem van de krijtze, waar eens de Maas zijn diepe bed zou graven.

Op dit hooge punt van de oude krijtzebodem staat ge nu. Als ge u moe hebt gekeken aan het schoone vergezicht, zullen we afdalen in dien zelfden bodem, meer dan honderd meter diep, langs één wand van de kloof, die de rivier er in heeft gesneden. De andere wand is sedert lang afgebrokkeld en weggevoerd, als klei, naar ons Limburg; tot op eenige resten na. Daarginds in de diepte bij Gronsveld bespeurt ge er nog enkele sporen van, als witte stippen in de licht-groene boschjes.

Het pad dus maar af, dat hier vlak onder ons begint. Een bergstok is heusch niet overbodig bij deze snelle daling; anders zult ge u meer dan eens moeten vast grijpen aan de struiken, om niet hals over kop het Maasdal in te duikelen. Tusschen de bloeiende wilde kerseboomen, sleedoorns, pruimen en korneljes gaat het door, ge ziet ze op uw holletje in een waas voorbij schieten; en ge moet nog heel jong zijn, of aan bergtochtjes gewoon, indien ge niet hijgend en doodop beneden zult komen.

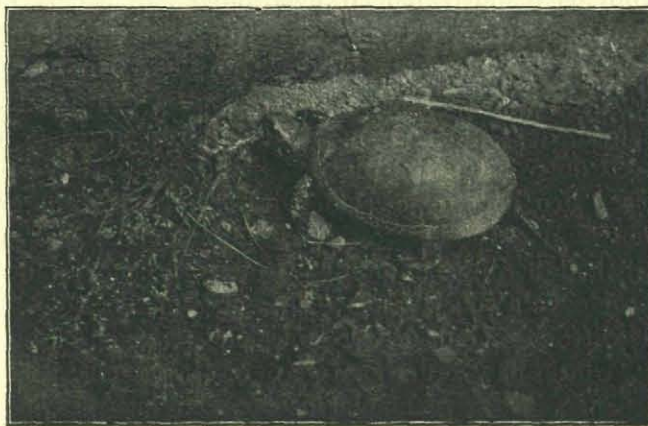
Langer dan vijf minuten duurt de daling niet. Maar in het Maasdal zelf zijt ge dan nog niet. De breede weg naar Visé ligt vóór u, ook die naar Lanaken, om vandaar over te varen naar

Eijsden. Sla dien weg niet in, hij is banaal, in vergelijking met het paadje, dat ik u wijzen wil, onder langs den rotswand.

Vóór ge weer in de spiegelvlakte, de alluviale Maasvlakte zijt, met zijn moerasige weiden, vol gele sleutebloemen, de *Primula veris* in twee soorten, stijgt de grond weer een weinig. Een smalle overloop, iets als een vlakke trap ligt onder tegen den bergwand. Dit is waarschijnlijk weer een terras, uit een ander, jonger stadium van de wordingshistorie van het Maasdal, een lager terras, met grint bestrooid, toen, in een periode van veel regen, de rivier weer eens veel grof grint meevoerde.

Al staat er op een vervallen paal te lezen: *Circulation interdite*, niemand belet u het paadje in te slaan, dat langs den witten bergwand voert, tusschen bouwland en een woestijn van vuursteen en krijtbrokken door.

Dit is een ideaal wegje voor een natuurvriend, om het even, of de natuur globaal of specifiek zijn liefde heeft, of hij meer let op het grootsche geheel met zijn algemeene merkwaardige schoonheid, dan op de merkwaardige planten, dieren, delf-

Schildpad uit de Maas bij den Sint Pietersberg.

Foto v. D. SLEEN.

stoffen die hij passeert. Ik zal ze u niet opnoemen al de vlinders, kevers en vogels, die daar op den mooien Paaschmorgen zich blijkbaar verlustigden in den zomerschen zonneshijn. Ga, al is het wat later in het jaar, dien weg eens langs. Misschien is er nog meer leven in de boschjes, misschien zijn de kleuren van den berg en zijn begroeide wanden dan ook nog even mooi. Verder in den zomer is de niet geriefelijke weg, mogelijk wat te open en te warm, om hem met vol genot ten einde te loopen. En ook te stoffig.

Halverwege komt ge langs een afstorting, waar in dit voorjaar al het bouwland meters dik bedolven werd onder het bergpuin. En dan, dicht bij Petit Lanaye rijzen weer loodrecht de krijtwanden op. Deze wanden, zijn hier begroeid met koraalvlier, kornoelje, klimop, muurbloem, sleedoorn en wilde kersen; zwarte vuursteenbanden loopen evenwijdig aan elkaar door den lichten steen; zwarte kauwtjes zitten er tegen den witten wand gedrukt, gelijk de witte meeuwen tegen den zwarten Bass-rock op de Schotsche kust. En waar ge weer tegen het kanaal stuit, doordat de Maas den berg nadert en de vlakte tot eenige meters wordt vernauwd, daar moet ge eens door de struiken dringen tegen de berghelling op. Hier heeft de woestijnwind na den ijstijd de poedervormige klei, van het Oosten uit, tegen den berg opgewaaid. Dit löss ligt er een meter dik op. Doet ge aan geologie, dan kunt ge er löss-fossielen, voornamelijk het harige Löss-slakje, *Helix hispida*, bij tientallen met uw mes uitpeuteren. Daar op de klei bloeit met Paschen een weelde van voorjaarsbloemen; maagdepalm, sterremuur, en vooral van anemonen, de witte zoowel als de zeldzame gele anemoon, bij honderden.

Twintig pas verder gaat ge over een vonder. Nu loopt de groote weg vlak langs den berg. Geeft ge er niet de voorkeur aan, het pad tegen de wand op te klauteren en boven over langs Castre te gaan, dan zult ge u, na een paar uur eenzaamheid, weer het gezelschap moeten getroosten van fietsen en auto's.

Ge kunt ook den berg zelf induiken en een poosje in de donkere gangen dwalen. Daarvan heb ik u een paar jaar geleden al eens wat verteld. Dat blijft ook altijd de moeite waard, al is het niet voor den eersten keer, dat ge den tocht doet.

Paschen 1914.

† E. HEIMANS.

DE ST. PIETERSBERG ALS BASTION VOOR ZUIDELIJKE PLANTEN.

HOE het toch komt dat juist de St. Pietersberg zoo'n unicum is voor de floristiek van ons land, de eenige of de beste groeiplaats voor zooveel interessante en belangrijke planten?

Het zal wel niet of niet in de eerste plaats zijn door de grondsoort. Wel is juist de St. Pietersberg de authentieke en wereldbekende vindplaats voor het naar dezen berg genoemde Maastrichtsche tufkrijt. Wel zijn er misschien enkele planten-